

dezvăluind falsurile, combătând exagerările șovine, oriunde s-ar fi produs. El și-a deprins elevii, precum și opinia publică românească de atunci, să nu disprețuiască cultura popoarelor slave vecine, să recunoască ce a împrumutat poporul român în limba și cultura sa materială și spirituală de la slavi, dar și ceea ce slavii au împrumutat de la noi. În schimb, Ioan Bogdan se ridică cu hotărâre și cu autoritate împotriva părerilor exagerate ale unor cercetători slavi, care susțineau că în țările românești s-a vorbit limba slavă pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Sprijinindu-se pe mărturia documentelor și a călătorilor care au trecut pe la noi în evul mediu, Ioan Bogdan demonstrează că asimilarea vechii populații slave de la noi s-a săvîrșit înainte de secolul al XIV-lea.

Unul dintre marile merite ale întemeietorului filologiei slavo-române este faptul că el a învățat pe români să-și cunoască vechea cultură, să o recunoască ca fiind a lor proprie, cu toate că s-a exprimat într-o limbă străină. De altfel, poporul român nu constituia o excepție printre popoarele europene. În evul mediu, Europa se împărțea, din punctul de vedere al alfabetului, al limbii cultului, administrației, justiției, istoriografiei și, în general, al literaturii, în două zone, una apuseană, în care se scria latinește, cu alfabetul latin, și una răsăriteană, cu alfabet grecesc sau chirilic și limbă ecleziastică, administrativă și literară greacă sau slavă, indiferent de limbile vorbite de popoarele din cele două zone. Întocmai cum germanicii, slavii apuseni, maghiarii și chiar romanicii occidentali nu-și reneagă vechile lor culturi fiindcă nu s-au exprimat în limba poporului, ci în limba latină, la fel era absurd ca românii să considere străină vechea lor cultură pentru că s-a exprimat în limbă slavonă. Marele nostru slavist a demonstrat că românii n-au adoptat pasiv elemente de cultură slavă și limba slavă literară. Ei au împrumutat în mod activ, de la mediul în care istoria i-a așezat, tot ceea ce le era necesar pentru a dăinui ca popor și ca state în concertul popoarelor și statelor din sud-estul Europei, știind să imprime culturii proprii «caracterele spiritului lor: iubirea de oameni, dreapta măsură, bunul-simț și gustul frumosului», după cum spunea Ioan Bogdan în conferința *Cultura veche română*¹.

Ioan Bogdan a descoperit vechea noastră istoriografie în limba slavonă și a făcut-o cunoscută specialiștilor și publicului nostru cult prin ediții erudite, comentate, în care cititorilor «nu li se lăsa nimic neexplicat» — după cum spunea N. Iorga. Iată cum aprecia marele filolog și istoric opera originală în limba slavonă a primilor noștri autori de letopisețe și a primilor noștri croniciari, plasîndu-i în epoca lor și în mediul în care au trăit: «Dacă comparăm istoriografia noastră veche cu a țărilor de prinprejur, de pildă cu a bulgarilor, sîrbilor și rușilor, cu mîndrie constatăm că ai noștri, în ce privește obiectivitatea judecății și agerimea criticei, nu sînt mai prejos de contemporanii lor străini»².

Se cuvine, în sfîrșit, să subliniem marele merit al lui Ioan Bogdan ca editor al documentelor noastre slave, cele din arhivele Brașovului și cele private ale domnia lui Ștefan cel Mare. Aceste ediții au rămas pînă astăzi modele demne de urmat pentru cei ce editează documente vechi. Ele s-au bucurat și se bucură încă de o înaltă apreciere printre specialiștii români și străini. Astfel, cunoscutul slavist bulgar, contemporan cu Ioan Bogdan, Liubomir Miletič, care a îngrijit el însuși o ediție a documentelor slavo-române de la Brașov,

¹ *Luptele românilor cu turcii pînă la Mihai Viteazul. Cultura veche română*. Două conferințe ..., București, 1898, p. 84.

² I. Bogdan, *Cultura veche română*, p. 76—77.